

OD KUŽNE BOLNICE NA "ZELENOM BRIJEGU" DO SUVREMENE KLINIKE

Zarazne bolesti, zbog mogućnosti epidemijskog širenja, svugdje u svijetu imaju javnozdravstveno značenje. Zagreb je u 19. stoljeću, izgradnjom željeznica i cesta, postao važno trgovačko i industrijsko mjesto, na raskrižju srednje i jugoistočne Europe. Mogućnost širenja zaraznih bolesti, posebno kolere, koja je devedesetih godina prošlog stoljeća harala Europom, pa i Austro-Ugarskom monarhijom, ugrožavala je Zagreb. To je bio neposredni povod da se 1892. godine osnuje "privremena bolnica za koleru" u staroj gradskoj kući na Mirogoju. Iste godine odlučeno je da se izgradi Bolnica za kužne bolesti na „Zelenom brijegu“, jer su ondašnji liječnici i gradski oci uvidjeli važnost epidemiološkog nadzora, izolacije i liječenja zaraznih bolesnika.

U početku su bila dva prijedloga o lokaciji nove bolnice. Prvi prihvatljiviji za štedljive gradske oce, bila je lokacija na Črnomercu u blizini ciglane, gdje je cijena zemljišta bila puno povoljnija. Drugi prijedlog je bio izgradnja bolnice na atraktivnom dijelu grada na "Zelenom brijegu", sjevernom dijelu Zagreba, podno Medvednice, gdje su već bile izgrađene dvije stambene zgrade – vila Winkler i vila Sekalec.

Ovaj drugi prijedlog predlagali su članovi Zdravstvenog vijeća, a i neki ugledni gradski vijećnici kao Dr. Ivo Mallin, Adolf Hudovski, Dr. Milan Amruš, pa i sam gradonačelnik Adolf Mošinksy.

Tako je 1893.god., na sjevernom, perifernom dijelu tadašnjega Zagreba, tzv. „Zelenom brijegu“, izgrađen zidani paviljon za liječenje bolesnika od zaraznih bolesti, s mogućnošću dezinfekcije prostora i stvari. To je prva zgrada Gradske kužne bolnice. Ta stogodišnja zgrada do danas je sačuvala svoj prvotni vanjski izgled, ali je unutrašnjost preuređena u funkcionalan Odjel za infektivne bolesti novorođenčadi i dojenčadi.

Kolika se važnost ubrzo počela pridavati toj Bolnici, vidljivo je iz zapisa u Liječničkom vjesniku od 15. studenoga 1899. godine, u kojem stoji da se u vrijeme održavanja I. znanstvenog skupa u Zagrebu, a u povodu 25. godišnjice Sбора liječnika Kraljevine Hrvatske i Slavonije, delegacija liječnika uputila u posjet važnim ustanovama u Zagrebu. Među tim ustanovama je i Gradska kužna bolnica na „Zelenom brijegu“, a delegaciju je predvodio gradski fizik dr. Šime Švrljuga.

Početak I. svjetskog rata, grad Zagreb je imao oko 80 000 stanovnika, a zbog rata i strateškog položaja grada, broj se privremenih stanovnika i prolaznika, vojnih i civilnih, umnogostručio. Broj je bolesnika od zaraznih bolesti rastao i Vojni sanitet je tada preuzeo Kužnu bolnicu, te podigao dvanaest drvenih baraka s 860 kreveta. Premda su uvjeti smještaja bolesnika i medicinska oprema bili vrlo skromni, posebno valja istaknuti da je medicinsko znanje zdravstvenog osoblja bilo na zavidnoj visini. To dokazuje činjenica da unatoč hospitaliziranim bolesnicima od pjegavca nitko od medicinskog ili pomoćnog osoblja nije obolio. U isto je vrijeme na istoku Balkana i u Rusiji umrlo gotovo 50% medicinskog osoblja koje je njegovalo bolesnike od pjegavca. Godine 1919. vojska vraća bolnicu gradu, na skrb i upravu, što znatno opterećuje gradski budžet, jer se u bolnicu tada primao velik broj civilnog stanovništva, izmučenog ratom i podložnog zaraznim bolestima, a barake i oprema već su bili trošni. Dr. Izidor Steinhardt preuzeo je dužnost šefa bolnice i gradskog epidemiologa. Gradsko poglavarstvo godine 1920-21. daje rušiti najtrošnije barake i gradi dvije zgrade (u jednoj je danas Centralna prijamna ambulanta, a u drugoj Zavod za gastrointestinalne infekcije).

Godine 1925. izgrađuje se bolnička kuhinja s potrebnim nusprostorijama, a 1928. te 1934. godine još dva bolnička paviljona.

Zanimljivo je pogledati koliko je i kakvih bolesnika tada liječeno u bolnici. Iz izvješća 1921. godine vidljivo je da se prosječno godišnje hospitaliziralo 1800 bolesnika. Najčešće dijagnoze bile su: šarlah, dizenterija, erizipel, difterija, zatim antraks, tetanus, variola, pjegavac i malarija. U Bolnici za zarazne bolesti, kako se od tada zove, postojala su tri platna razreda od 100, 75 i 30 din, a najsiriomašnjima bolničko liječenje plaćao je grad.

Medicinsko osoblje sastojalo se od primarijusa - šefa liječnika, zatim tri liječnika, deset bolničarki, jedne nadbolničarke i jedne laborantice. Administracija je brojila pet službenika i ravnatelja. Od 1926. godine Bolnica je u sastavu Higijenskog zavoda. Tadašnji ministar zdravstva, dr. Andrija Štampar, imao je veliko razumijevanje za Bolnicu za zarazne bolesti i pomagao je njezin razvoj. Organizacija i raspon rada u Bolnici naglo se razvijaju iz godine u godinu: povećava se broj liječnika, odjelnih sestara, bolničarki, oprema se laboratorij, osniva se bolnička ljekarna, proširuje se kuhinja i praonica rublja.

Godine 1933., prema projektu poznatog zagrebačkog arhitekta Drage Iblera, izgrađena je nova upravna zgrada na samom ulazu u bolnicu. U toj zgradi se nalaze uredi, ambulanta, laboratorij, liječničke prostorije i 16 soba u kojima su stanovale medicinske sestre.

Neposredno prije II. svjetskog rata Bolnica ima oko 200 kreveta, a opskrbljuje oko 300 000 stanovnika Zagreba i okolice.

Već 1946. godine vide se začeci kasnijeg Odjela za umjetnu respiraciju, s prvim "željeznim plućima" (Emerson) u kojima su se liječili uglavnom, tada brojni, bolesnici od poliomijelitisa.

Godine 1949. i 1950. počinju se planski rekonstruirati postojeće i graditi nove zgrade, paviljanskog sustava, s 350-400 kreveta.

U to vrijeme Bolnicom rukovode dvije snažne ličnosti, dr. Ivan Kosić kao ravnatelj i prof. dr. Fran Mihaljević, doajen hrvatske suvremene infektologije, koji je mnogima bio uzor liječnika i humanista. Godine 1961., preuređene su stare zgrade i izgrađen moderno opremljen paviljon na dva kata za izolaciju infektoloških bolesnika, građen po svim načelima koja zahtijeva graditeljstvo u medicini.

U tu je zgradu preseljen i Centar za intenzivno liječenje i umjetnu respiraciju (danas Zavod za intenzivnu medicinu i neuroinfektologiju), prvi u Hrvatskoj. U to doba Centar već ima desetak aparata za umjetno disanje, a najčešći bolesnici i dalje su oboljeli od poliomijelitisa i tetanusa. Budući da je tada bio jedini centar te vrste u Hrvatskoj, povremeno su se na umjetnu respiraciju primali i neurološki ili internistički bolesnici. Danas je u toj zgradi i Zavod za infekcije imunokompromitiranih bolesnika, u sklopu kojeg djeluje i Ambulanta za oboljele od HIV-a, te Odjel za intenzivno liječenje djece.

Godine 1955. uz pomoć Medicinskog fakulteta, sagrađena je predavaonica sa 150 sjedala u središnjem dijelu bolničkog parka. Godine 1956. bolnica postaje nastavna baza Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu te sjedište Katedre za infektologiju gdje se provodi dodiplomska i poslijediplomska nastava iz predmeta Infektologija za studente Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

Godine 1970. Bolnica postaje Klinikom za zarazne bolesti s tri osnovne djelatnosti: medicinskom, nastavnom i znanstvenom.

Godine 1978. Klinika dobiva ime prema najvećem infektologu svog vremena u Hrvatskoj prof. dr. Franu Mihaljeviću. Rođen 1900. godine u Puli, gimnaziju je završio u Trstu, a

Medicinski fakultet je polazio u Zagrebu i Beču. Nakon završetka studija i vojnog roka počeo je 1926. godine raditi u tada Kužnoj bolnici, današnjoj Klinici za infektivne bolesti "Dr. Fran Mihaljević", gdje je ostao sve do odlaska u mirovinu 1970. godine. Godine 1946. postaje sveučilišni docent pri Katedri za zarazne bolesti Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Godine 1949. izabran je za izvanrednog, a 1954. godine za redovnog profesora Medicinskog fakulteta. Položaj dekana Medicinskog fakulteta u Zagrebu preuzima od Andrije Štampara 1957. godine. Bio je dugogodišnji stručni ravnatelj Bolnice, osnivač i dugogodišnji predstojnik Katedre za zarazne bolesti Medicinskog fakulteta u Zagrebu, ideolog i tvorac suvremene infektologije, osnivač Infektološke sekcije Zbora liječnika Hrvatske. Uz kliničku medicinu, s velikim interesom bavio se općenitim zadacima infektologije, njezinim položajem u suvremenoj medicini, ideološkim i organizacijskim problemima, proširujući sadržaj infektologije od "klasičnih" zaraznih bolesti na široko područje infekcije uopće. Zbog širokih pogleda i velikog smisla za suvremene probleme prof.dr. Fran Mihaljević smatra se osnivačem moderne infektologije u Hrvatskoj.

Od 1970. godine počinje nagli razvoj kliničko-dijagnostičke djelatnosti, što omogućuje brzu i egzaktniju etiološku dijagnozu zaraznih bolesti. Posebno se razvija mikrobiološki laboratorij, zatim biokemijski, nešto kasnije imunološki. Najstariji, hematološki, proširuje raspon svojih pretraga i upotpunjuje se citološkim laboratorijem, a u najnovije vrijeme i laboratorijem za molekularnu dijagnostičku medicinu - polimeraznom lančanom reakcijom (PCR). Danas se praktički sva etiološka dijagnostika, osim virusološke i neke serološke, obavlja u našoj Klinici.

Suvremena EKG dijagnostika razvija se još prije II. svjetskog rata, zatim 1972. godine EEG dijagnostika, proširuje radiološka i ultrazvučna, te uvodi transkranijaska color doppler te CT dijagnostika. Uz već desetljećima korištenu rektoskopiju, uvode se i druge endoskopske metode, kao gastroskopija i kolonoskopija.

Na mjestu Vile Sekalec 1996. godine izgrađuje se nova zgrada u kojoj je smještena suvremena sterilizacija.

Od 1986. godine, kada se u svijetu intenzivno počinje širiti AIDS/HIV-infekcija, u Klinici je osnovan Odjel za AIDS, koji je udovoljio svim svjetskim zahtjevima za dijagnostiku, liječenje i prevenciju te bolesti. Godine 1993. Klinika je imenovana Referentnim centrom za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV-om Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi Republike Hrvatske.

Znanstveni rad također se intenzivno razvija posljednjih desetljeća. Brojna su istraživanja u okviru projekata, domaćih i međunarodnih, ali i individualna istraživanja i otkrića. Upravo u našoj kući otkrivene su tri nove infekcijske bolesti u humanoj patologiji i naši su ih liječnici dokazali i prvi u svijetu opisali (prirodna humana infekcija Bhanja virusom, eperitrozoonoza, hematotropne bakterije u humanoj patologiji).

Perspektiva medicinske djelatnosti Klinike jest istraživanje infekta u imunokompromitiranih osoba, emergentne infektivne bolesti kao novi virusni encefaliti, HIV-infekcija, prionske bolesti, spolno prenosive bolesti, hemoragijske vrućice itd., dalje poticanje suvremenih, brzih i točnih dijagnostičkih postupaka za dokaz etiologije infektivnih bolesti, zatim razvoj strategije za borbu protiv kućnih infekcija, te stvaranje doktrine o racionalnoj uporabi antibiotika i kemoterapeutika, praćenje rezistencije na antibiotike itd.

Iz ovoga povijesnog prikaza razvoja Bolnice vidljivo je kako je ta ustanova uspješno rješavala javnozdravstvene probleme grada Zagreba. U početku su to bile karantenske bolesti (kolera,

pjegavac, variola), zatim crijevne - tifus, dizenterija, pa onda poliomijelitis, u najnovije vrijeme AIDS te reemergentne bolesti.

U Domovinskom ratu 1991./1992. u Klinici je organizirana medicinska obrada svih bivših zatočenika srpskih logora te održan međunarodni znanstveni skup o posljedicama mučenja zatočenika na njihovo fizičko i psihičko zdravlje.

Pojavom HIV-infekcije, potaknut je nagli razvoj primijenjene molekularne medicine u dijagnostici infekcijskih bolesti, pa je i naša Klinika za svoj stoti rođendan, osnivanjem laboratorija za PCR dijagnostiku, u kojem se prvi put u Hrvatskoj dokazao djelić genoma virusa HIV-a, dala svoj prilog proslavi 900. obljetnice grada Zagreba.

U posljednjih 20 godina intenzivno se razvija poliklinička služba, a 2002. godine osnovana je i Dnevna bolnica sa svrhom što brže obrade i liječenja bolesnika s akutnom infektivnom bolesti, koji ne zahtijevaju izolaciju i hospitalizaciju dužu od 24 sata.

Koordinacijski odbor akcije „Za osmijeh djeteta u bolnici”, Savez društava naša djeca Hrvatske, Hrvatsko društvo za preventivnu i socijalnu pedijatriju te Pedijatrijsko društvo Hrvatske udruge medicinskih sestara dodjeljuju Klinici 2006. godine počasni naziv Prijatelj djece, za uspješno dostignute zahtjeve humanizacije bolničkog liječenja djece.

Osim Referentnog centra za dijagnostiku i liječenje zaraze HIV-om, u Klinici danas djeluju i sljedeći centri Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi RH: Referentni centar za dijagnostiku i liječenje infektivnih bolesti, Referentni centar za dijagnostiku i liječenje virusnih hepatitisa, Referentni centar za infekcije mokraćnog sustava, Referentni centar za praćenje rezistencije bakterija na antibiotike te Referentni centar za tropsku medicinu i bolesti putnika.

U 2009. godini planira se završetak radova na novoj zgradi Centralnog laboratorija čime će se na jednom mjestu okupiti svi postojeći laboratoriji- virusološki, parazitološki, hematološki, bakteriološki, imunološki, ali i izgraditi novi laboratorij visoke razine bio-zaštite za opasne zarazne bolesti, poput ebole, hemoragijske i lassa groznice, plućnog antraksa ili kuge...

U planu je i izgradnja Odjela za izolaciju infektoloških bolesnika koji će udovoljavati svim kriterijima izolacije bolesnika u slučaju visokokontagioznih bolesti.